
SCHINDLER Rózsa¹

Beszélgetések a szakképzésről

Beszámoló a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiuma „Beszélgetések a szakképzésről” programsorozat 2024. április 4-én a Székesfehérvári Szakképzési Centrumban megtartott rendezvényéről.

A Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiumának immár negyedik éve, kéthavonta rendszeresen futó „Beszélgetések a szakképzésről” című programsorozatának idején első rendezvényéről készült beszámolót adjuk most közre. Ezek a programok azt a célt szolgálják, hogy a 2020 óta folyó, a kormányzat szakképzésben bevezetett radikális változásainak/változtatásainak megismeréséhez a szakmai közösségek által birtokolt, a szakképzési rendszer működését befolyásoló szakmai területre kiterjedő tapasztalati tudásának megosztásával hozzájáruljon. Ezért a szakképzés jelenlegi rendszerét meghatározó legfontosabb elemekről témablokkokba rendezve az elméletet és az azt megvalósító gyakorlatot mutatjuk be, annak érdekében, hogy hozzá járuljunk a szélesebb szakmai közvélemény tájékoztatásához és aktivizálásához, információt közvetítsünk aktuális szakmapedagógiai kérdésekről a szakképzés/felnőttképzés valamint ezek felsőoktatást is érintő helyzetéről.

A „Beszélgetéseink” módszerére jellemzőek a szélesebb szakmai közvélemény tájékoztatását és aktivizálását eredményező rövid expozék, szakmai tájékoztatók, majd élénk interaktív beszélgetés, véleménycsere.

A 2024. áprilisi programunk központi témája a következő volt:

„Innovatív fordulat a szakképzésben → projektalapú oktatás a szakképzésben

A témánk aktualitását az a rendszerstruktúrát is megváltoztató, az új szakképzési törvényben megfogalmazott elvárás adja, melyről a törvényi indoklás így fogalmaz: „A törvény kreatív és rugalmas, versenyképes szaktudással bíró fiatalokat nevelő, vonzó szakképzési rendszer kialakítását célozza, amely illeszkedni tud a társadalmi folyamatokhoz, a nemzetgazdaság és a munkaerőpiac változó követelményeihez, valamint **rugalmas és differenciált képzésszervezést tesz lehetővé.** A törvény az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközöként kívánja szolgálni a piacgazdaság fejlődését.” Ebben a megfogalmazásban látens módon bennfoglaltatik a duális szakképzési rendszer fogalommetamorfózisa is és a módszertani megújítást kezdeményező megváltozott tartalmi szabályozás, illetve ennek eredményeként a megváltozott módszertan is. A dualitás új értelmezéséhez és jellemzőinek megjelenítéséhez csak címszavakra utalva: megváltozott az irányítás, a feladatrendszer, a finanszírozás, a képzésben résztvevők státusza, jogviszonya, felelőssége a kimeneti eredményért.

Napjainkban a tartalmi szabályzás dokumentumainak tanulási eredményalapú módszertani magvalósítása a szakképzésben dolgozóktól is újszerű hozzáállást kíván, nem csak a fogalmi struktúrák változtak, hanem azok tartalma is. Az eddigi horizontális kompetenciaterkép helyett a kimeneti eredményeket négy szinten (ismeret-készség/képesség-attitűd-felelősség) descriptorokkal leíró horizontális kompetenciamátrix alkalmazására van szükség. Szent-Györgyi Albert ezt így fogalmazta meg: „... ahhoz hogy az ember valami egészen újat lásson, ahhoz egészen másként kell gondolkodnia”. Ehhez az új gondolkodáshoz szolgáltat adalékot a projektalapú oktatás módszertanának megismerése, és a jó gyakorlatok ismertetése. Választ kerestünk az új képzési és képzésszervezési módszer lényegére és a Székesfehérvári Szakképzési Centrum intézményeiben bevezetett gyakorlatra, az ott kikísérletezett képzés-szervezési lehetőségekre, a duális képzésbe bekapcsolódók tanulástámogató mentori rendszerének működésére és a szakképzésben együttműködő duális partnerek projektalapú oktatásban szerzett tapasztalataira, gyakorlatára.

¹ A szerző a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiumának titkára

A rendezvényhez több mint 50 fő az online térben kapcsolódott 22 fő személyes részvétele mellett.

A beszélgetés moderátora **Benedek András**, a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiumának elnöke volt.

A program keretében a következő előadások hangzottak el:

- Kulcsár Szilvia (Székesfehérvári SZC kancellár): **Projektalapú oktatás megvalósításának tapasztalatai**
- Andrásy László (Székesfehérvári SZC Váci Mihály Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium igazgatóhelyettes): **Oktatás- és képzésszervezés a gyakorlatban témában,**
- Pinczésiné Sándorfi Veronika (Székesfehérvári SZC osztályvezető Alkotó Jövő Ágazati Képzőközpont mentortanár): **Mentoritámogatás az AKK tanulói számára**
- Dömötör Csaba (Tolna Vármegyei SZC kancellár): **Együttműködési lehetőségek intézmények, duális partnerek és centrumok között témában.**

Benedek András bevezetőjében az „innovatív módszertan” történelmi gyökereit kereste a „nyitott tanítás” terminológia tartalmát felidézve. Elmondta, hogy a projekt szó először a 16. századból származó dokumentumokban olvasható építészeti tervekkel kapcsolatban, majd később a műhelyoktatási keretei között folyó szakképzést jellemezve az önálló tanulói munka megtervezése és megvalósítása kapcsán fordult elő. A ma használatos fogalomértelmezést egy progresszív irányzat – a reformpedagógia – újította meg, mint sajátos tanítási módszert. Ennek a tanítási módszernek az első képviselője volt az amerikai John Dewey (1859-1952); aki egyik alapítója volt a *New School Social Research*-nek, ami az oktatást volt hivatott megreformálni. Dewey és Thorndike tanítványaként Kilpatrick (1871-1965); amerikai pedagógus, iskolareformere volt azon a kezdeményezéseknek, ahol szakmai hitvallásává vált a „*learning by doing*”, azaz a tapasztalati tanulást előtérbe helyező „*tanulás tevékenységen keresztül*”. Kilpatrick nevéhez fűződik az 1918-ban megjelenő „*The Projekt Method*” című tanulmány, amelyben az öntevékenységen alapuló projektmódszer részletes leírását adja.

Kulcsár Szilvia a **projektmódszer** általános ismertetése előtt rámutatott, hogy minden centrum, minden szakképző intézmény más, különböző szakmai tartalmat művelnek, térségi meghatározottságúak, a tanuló és tanulási környezet, az alkalmazott tanítási módszerek is különbözőek lehetnek, így a bemutatásra kerülő gyakorlat is egy sajátos megoldás a körülményeket, lehetőségeket figyelembe véve. A fejlett gazdasági térségéről ismert környezetünkben lévő gazdálkodó szervezetek, melyek duális partnerei az intézményeknek megfogalmazták elvárásaikat a szakképzésből kikerülő leendő munkavállalókkal kapcsolatban. Legfontosabbnak a problémamegoldást, az együttműködési és alkalmazkodó-készséget tartják, ezért a kreativitással és innovációs potenciállal rendelkező szakembereket várják. Ez a tartalmi- és kompetencia-elvárás a most iskolapadban ülő Z generációt tanítók számára is kihívást jelent, mert mást és más hogyan kell tanítani.

Az oktatók új módszertani kihívásokkal szembesülnek. Gyakorlat-centrikus, kompetencia-elvű oktatásra építve olyan tanulói együttműködést támogató módszereket kell alkalmazniuk, amelyek az elmélet–gyakorlat összekapcsolása révén alkalmazói tudáshoz vezet. Ennek az új módszertani megközelítésnek az alapja a tanulási eredményalapú tartalmi szabályzó dokumentumrendszer, melyet az új szakképzési törvény deklarált. Ennek kialakításához az egyik lehetséges út a projektmódszer alkalmazása. A projektmódszer jellemzőinek összefoglalását adja az előadás prezentációjából kiemelt alábbi ábra:

1. ábra: A projektmódszer jellemzői

(Forrás: Kulcsár Szilvia előadása)

Kancellárasszony az előadása során kitért arra, hogy a szakmai vizsgáztatás megváltozott szabályai milyen hatással vannak a képzési folyamatra. A szakképzés tartalmi dokumentumai között a törvény az Országos Képzési Jegyzék helyébe azt a szakmák hivatalos állami regiszterét tartalmazó Szakmajegyzéket állítja, aminek alapja az új szerkezetű képzési és kimeneti követelményeket leíró tartalmi szabályzó dokumentum.

A projektmódszert alkalmazó értékelési rendszer a szakmai vizsga során csak akkor tud eredményesen működni, ha felkészítés is hasonló módszert alkalmaz. Mindez azt is jelenti, hogy megváltoznak az oktatói szerepek, a tudásátadó, oktatásszervező hagyományos oktatási formákat felváltja a tanítást támogató, koordináló, tanácsadói szerepet felvállaló oktatói attitűd, a tantárgystruktúra kiegészül projektmódszerre alapozott felkészítéssel. A módszer akkor lesz sikeres, ha az oktatók megfelelő támogatást, felkészítést kapnak az új módszertani kultúra bevezetéséhez. Ehhez készítettek a Székesfehérvári Szakképzési Centrumban ún. „projektsablont” és „Oktatási projekt vezetői checklistát”. Az előadás záró részében a közel négy éve zajló innováció tapasztalatait elemezte oktatói és vezetői szinten. Legfontosabb tanulságként kiemelte a centrum és iskolák, intézmények közötti, oktatók közötti tudásmegosztás fontosságát és rendező elvként a nagyfokú rugalmasságot említette.

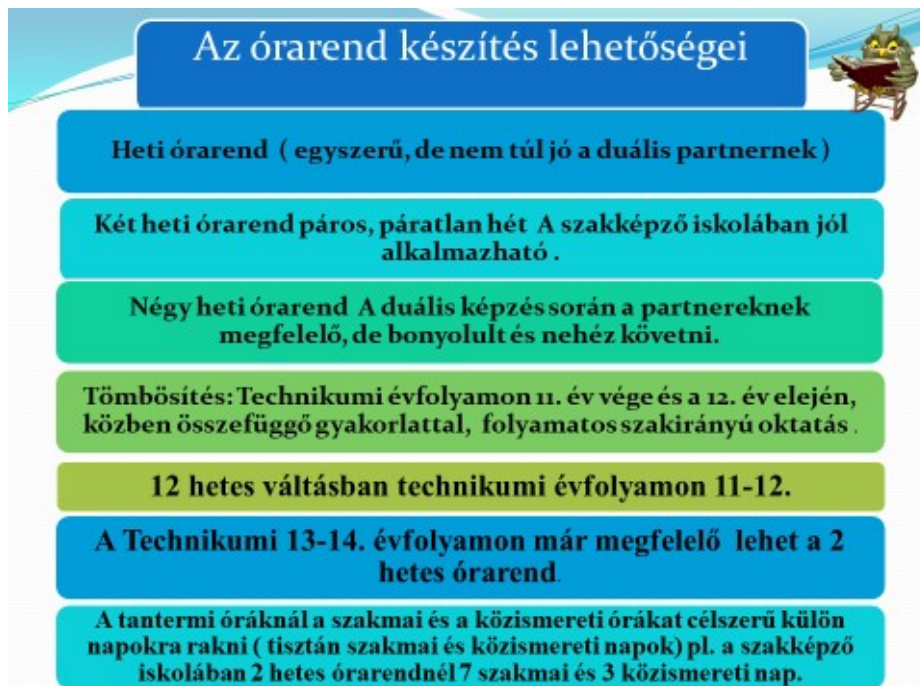
Andrács László a Székesfehérvári Szakképzési Centrum Váci Mihály Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium igazgatóhelyettese a duális szakképzés iskolai színteréről beszélt. A képviselt intézmény a gépészeti és közlekedési szakmákban képezi a munkaerőpiac elvárásaihoz igazodó szakembereket. Az 1700 m² alapterületű tanműhely 14 oktatóterme a legkorszerűbb technikai eszközökkel rendelkezik. A CNC kabinetben több eszterga- és marógép, valamint a programozást segítő számítógépes szoftver található. Anyagvizsgáló labor, mérőterem, fényező, hegesztő műhely is helyet kapott a tanműhely épületszárnyban. Az autószerelő műhelyekben korszerű oktató- és diagnosztikai berendezések, eszközök biztosítják a tanulók gyakorlati képzését. E széles spektrumú szakmai képzést folytató intézmény szakmai vezetőjeként mutatta be az iskolák szemszögéből azokat az oktatási- és képzésszervezési lehetőségeket, melyek a duális partner, az ÁKK-k és az iskola együttműködésében kell, hogy megvalósuljon.

A duális szakképzés egyik fontos ismérve, hogy szakmai önállósággal rendelkező szakképző intézmény és a duális képzőhely között az állam és a magánszféra konstruktív együttműködésével és érdekeik kölcsönös elismerésével **megosztva** folyik, és az eredmény megvalósításában felelősségük is közös. Ebből következik, hogy a tartalmi szabályzó dokumentumok kialakítása esetében is a kölcsönösség a domináns elem. Az intézmény által létrehozott szakmai (nevelési-képzési-oktatási-egészségfejlesztési) program szerves része a duális partner képzési programja. Ezt a programot az iskolával közösen kell kialakítani. A képzési és kimeneti követelmények alapján az iskolával közösen

megalkotott képzési program az oktató tananyagelemek szintjéig lebontva kell, hogy tartalmazza a megtanítandó tevékenységeket, mit vállal az iskola és mit a duális partner. A képzési program határozza meg, hogy az adott **tananyagelem** oktatása iskolai vagy a duális képzőhelyen folytatott szakirányú oktatással érintett napnak felel-e meg, ami a finanszírozás miatt (is) fontos. Mindezek összehangolása az iskola és a duális partner érdekezérelt feladata.

Ebben az együttműködésben egyik alapvető kitétel, hogy az iskolának meg kell találni az összhangot a kis- és középvállalkozásokkal is és a multinacionális cégekkel is (lehet, hogy egyosztálynyi tanuló 20 duális képzőhelyen vesz részt szakirányú oktatásban!). A koordináció mellett az egyik legfontosabb a duális partnerhez való rugalmas alkalmazkodás. Lényeges a képzési és kimeneti követelmények mellett az egyéb iskolára vonatkozó szabályok betartása (éves és heti óraszámkorlátok) mellett az iskola személyi (főállású dolgozók, óraadók) és tárgyi (tanterem, tanműhely) felszereltsége a szakmák lehetőségei a duálisképzésben az iskola vonzáskörzetében, valamint a közismeret és szakmai órák összehangolása az iskola működését meghatározó szabályzó dokumentum kialakításakor. Az órarend kialakításakor a fenti paraméterek együttes számbavétele mellett az alábbi ábrán látható lehetőségek jöhetnek szóba:

2. ábra: Paraméterek az órarend kialakításakor

(Forrás: Andrásy László előadása)

A tanítási év megtervezésekor figyelembe kell venni a nyári egybefüggő gyakorlat letöltésének a duális partner szempontjából ideális időpontját, a tanuló munkavállalói státuszából adódó kötelezettséget és a tanügyi dokumentumok által előírt feladatrendszert.

Pinczésiné Sándorfi Veronika, az Alkotó Jövő Nonprofit Kft. mint Ágazati Képzőközpont mentortanára, a Székesfehérvári Szakképzési Centrum osztályvezetője bemutatta azt a **mentorprogramot**, ami a tanulók szakmai és mentális fejlesztése mellett arra szolgál, hogy segítse a tanulók munkavállalói kompetenciáinak fejlesztését. Az ÁKK a Székesfehérvári Szakképzési Centrum, a Duplex Kft, a Kántor Mechanika Kft. és a Precise-Tech Kft összefogásával 2022-ben jött létre azzal a céllal, hogy az innovatív, hosszútávú együttműködésre építő működési kereteket biztosítsa a leendő munkavállalók és a munkáltatók között, és „klaszter szervezatként” a duális képzéssel kapcsolatos adminisztrációs feladatok átvállalásával segítse a duális képzési partnereket.

A mentorprogramba a tanulók kiválasztás útján kerülnek be és egyéni fejlesztési terv alapján folytatódik a munka heti illetve kétheti kétórás mentálhigiénés jellegű vagy más kompetencia-

fejlesztésre irányú mentorórán. Ennek törzsét a projektfoglalkozások képezik. Szakmai, úrkutatás, egészséges életmód projektek vannak, de működik vállalkozás indítására irányuló projekt is. A projektek átlagosan egy-másfél hónapos időtartamúak, melyek a klasszikus előkészítés/ötletelés-anyaggyűjtés/rendszerezés-prezentációkészítés és ellenőrzés majd értékelési projektfázisokból állnak a köztes időben konkrét kompetenciafejlesztéssel. Az értékelés önértékelésből-társak értékeléséből - mentortanári értékelésből állnak. Fontos záróeleme a foglalkozássorozatnak a levonható hasznos konzekvenciák tudatosítása.

Dömötör Csaba, a Tolna Vármegyei Szakképzési Centrum kancellárja, bevezetőjében elmondta, céljuk az, hogy a tanulók rendelkezzenek azokkal az elemi ismeretekkel, készségekkel és képességekkel, melyek segítségével alkalmassá válnak az egész életen át tartó tanulásra, és mindezek birtokában a munkaerőpiacon hasznosítható és megbízható tudással helyezkedhessenek el. Kiemelte, hogy Tolna Vármegye jelentős hagyományokkal bír a specializált gép- és járműgyártás ágazatban: a megyeszékhely vállalkozásainak jelentős része autóiipari beszállítói tevékenységet folytat, széleskörű a jármű kereskedelmi tevékenység, valamint jelentős számban képviselik az autójavító szakmát a vállalkozások.

Előadásában a **duális partner** és **duális partnerség** viszonyának elemzését boncolgatta azzal a céllal, hogy bemutassa a jelenlegi szakképzési rendszer működésének lényegét. Elmondta, hogy rendszer átfogó átalakítása már megkezdődött, jelenleg a hatásvizsgálatok alapján feltárt anomáliák kiküszöbölése folyik. A 2020 szeptembere óta induló új szisztéma lényege a gyakorlatra épülő oktatási/képzési rendszer kiépítése. A megváltozott szakképzési rendszer új pedagógiai módszereket követel meg. A módszertani megújulás mellett pedig korszerű környezet és infrastruktúra is szükséges. A legfontosabb azonban a gondolkodás megváltoztatása, a szakképzési rendszer működtetéséhez való másfajta hozzáállás és a képzési tartalom folyamatos modernizálása. Minden szereplő, így a duális partnerekkel részéről is elvárt a kölcsönös együttműködési igény hangsúlyozása, a gazdasági igényekhez való igazodás fontossága. Tudomásul kell venni, hogy ebben a kétszintű kapcsolattartásban, duális partnerségben az iskola a rugalmatlan rendszer, míg a szakirányú képzést folytató duális partner a rugalmas elem. A két szint kölcsönös információcseréje, ami az iskolai és duális oktatók kompetenciáinak feltérképezéséig is terjedhet, juttat el ahhoz eredményhez, hogy a partneri működésben egyre kevesebb a megoldhatatlan/megoldatlan probléma.

Speciális partnerséget jelent az ágazati és vállalati képzőközpontokkal való kapcsolat: a GRADUM NKft., és a Barta Képzőközpont. Az előbbi duális képzőhely a teljes körű szakmai oktatás megvalósíthatóságának, míg a másik alapvetően a közgazdasági szakközépiskolákkal való szoros együttműködés okán a pénzügyi, számviteli területen szerzett tapasztalat alapján a végzetek gazdasági vállalkozásokba integrálását könnyíti meg. Befejezésül a különböző szakmai rendezvényeket sorolta fel, amelyek a szakképzés mai lényegét adó duális szakirányú oktatás „duális partnerségét” jeleníti meg (szakmai börsék, nyitott, ágazati alapú rendezvények).

Az előadások után kérdések felvetésére és aktív tartalmi diskurzusra került sor. A felmerült kérdések:

- A mentorprogramban résztvevő tanulók és mentorok kiválasztása, és a duális partnernek igényeinek érvényesítése hogyan történik? *A szakképzési munkaszerződés megkötése után egy kompetencia felmérőt, egy önéletrajzot és egy motivációs levelet kell írni a jelentkezőnek, amit egy szóbeli interjú követ a leendő mentor közreműködésével. A végső szelekciót a szakirányú oktatási hely követelményeinek teljesítése adja.*
- Duális partnerek, cégek helye szerepe a szakképzésben? Ki lehet duális partner, illetve milyen feltételek teljesülése kell a duális partnerré váláshoz? Megéri-e a cégeknek részt venni duális oktatásban?
- A felsőoktatás, a tanárképzés felkészíti-e a hallgatóit az új kihívásokra, az új módszertani kultúra elsajátítására és művelésére? A közoktatási rendszer megalapozza-e a szakképzésben elvárt kompetenciák kialakulását/kialakítását?

Tanulási eredmény alapú tartalmi szabályzó dokumentumok készítésének, fejlesztésének metodikája. *(Pedagógusok felkészítése, képzése.)*

A program végére kialakult kerekasztal-beszélgetés és a felmerült kérdések, vélemények már túlmutattak a megtárgyalni kívánt téma keretein, érintették az oktatás-nevelés általános kérdéseit, a duális szakképzésben részt vevő gazdálkodók szervezetek (Fejér megyében 471 gazdálkodó szervezet van, míg országosan 10.284) érdekeltségét, a jogszabály által determinált szakmai tartalmi dokumentumok új megközelítésű tartalmát. Mindezek a felvetések arra ösztönzik az MPT Szakképzési Kollégiumát, hogy az őszi programjainak sorában foglalkozzon az oktatói továbbképzési rendszerrel, a tanárképzési rendszer tervezett átalakításával, a szakmai oktatás/szakirányú oktatás tanulói létet érintő differenciaspecifikumaival.

Befejezésül néhány gondolat: a jelenlegi szakképzési rendszer oktatási stratégiája a projektoktatás megvalósítása, ami egy tevékenység- és célorientált iskolai környezetet feltételez. Egyre többször előkerül a „hogyan” oktassunk. A bevezetőben is hivatkozott tartalmi szabályzó dokumentumok tartalma a tanulási eredményalapú módszert preferálva a kimenet-szabályozás eszközeként az objektív értékelés lehetőségét biztosítják. A tevékenységre alapozott ismeretszerzés, a különböző tudományterületekhez tartozó, különböző tantárgyak keretén belül tanított ismeretek integráltan jelennek meg a projektalapú oktatásban. A tárgyi tudáson kívül különböző kompetenciák, képességek fejlesztésére is van lehetőség. A projektmódszer alkalmazásának eredményeit számba véve mit állapíthatunk meg (csak néhányat megemlítve):

- a tanulási folyamat probléma alapú tanulássá fejlődik,
- a tanításban módszertani kultúraváltás következik be,
- az oktatói szabadság növekedésével megváltoznak az oktatói szerepek, de növekszik a felelősség is,
- nagy szerepet kap a tanulás támogatása.

Szembe kell nézni ugyanakkor azzal a ténnyel, hogy a módszertan nehezen illeszthető az iskolai merev szervezeti keretek közé, azaz tantárgyi struktúra, tanórai keretek közé. Interdiszciplináris jellegéből adódóan megbontja a tantárgyi kereteket is. További fontos kérdés, amire a program kapcsán még nem sikerült választ kapni, hogy a tantárgyi- és idő-kereteket megbontó rendszer a tanulmányok értékelésében hol kap helyet, érdemben miként befolyásolja az iskolai érdemjegyeket, ha igen hogyan, ha nem, akkor eredményessége hol, hogyan mérhető?

Az **„Innovatív fordulat a szakképzésben→projektalapú oktatás”** témáját feldolgozó „beszélgetés” videofelvétele a Magyar Pedagógiai Társaság (<https://pedagogiai-tarsasag.hu>) YouTube csatornáján megtekinthető.